

Genç Takım Sporcularında Anne-Baba Tutumları ile Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Arasındaki İlişki: Kesitsel Araştırma

The Relationship Between Parental Attitudes and Prosocial and Antisocial Behaviors in Young Team Athletes: Cross-Sectional Research

^{id} Selman ORHAN^a, ^{id} Leman ELMAS^a, ^{id} Ali Rıza ATICI^a, ^{id} Mustafa Kayıhan ERBAŞ^b,
^{id} Mustafa KARAHAN^c

^aAksaray Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Aksaray, Türkiye

^bAksaray Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor ABD, Aksaray, Türkiye

^cDokuz Eylül Üniversitesi Necat Hekkon Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi ABD, İzmir, Türkiye

Bu çalışma, 17. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde (13-16 Kasım 2019, Antalya) sözlü olarak sunulmuştur.

ÖZET Amaç: Bireyin davranışlarını belirleyen en önemli etkenlerden birinin aile olduğu bilinmektedir. Buradan hareketle bu çalışmanın amacı, genç takım sporcularında algılanan anne-baba tutumları ile prososyal ve antisosyal davranış ilişkisinin incelenmesidir. **Gereç ve Yöntemler:** Araştırma, ilişkisel tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırmaya farklı spor branşlarından (futbol, voleybol, basketbol, hentbol) 13-17 yaş ($\bar{X}$: 14,11±1,35), 156 erkek, 91 kadın olmak üzere toplam 247 genç sporcu katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra Pearson korelasyon katsayısı tekniği, tek yönlü varyans tekniği ve bağımsız gruplar için t-testi analizinden yararlanılmıştır. **Bulgular:** Genç takım sporcularının rakip ve takım arkadaşlarına yönelik prososyal davranış ortalamaları, antisosyal davranış ortalamalarına göre yüksektir. Çocuk yetiştirme tutumlarında ise kabul/ilgi alt boyutlarının, sıkı denetim/kontrol alt boyut ortalama puanlarından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Prososyal ve antisosyal davranışlarda branşa ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre spor branşları açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Çocuk yetiştirme tutumları ile sporda prososyal ve antisosyal davranış alt boyutları arasındaki korelasyona göre ise prososyal ile baba kabul/ilgi arasında, antisosyal ile anne sıkı denetim/kontrol ve baba sıkı denetim/kontrol arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişki saptanmıştır. Cinsiyet değişkeninin sporda prososyal ve antisosyal davranışlar üzerinde etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca yaş arttıkça hem prososyal hem de antisosyal davranışta artma olduğu belirlenmiştir. **Sonuç:** Kabul/ilgi boyutunda yer alan anne-babaların çocuklarının, sporun içerisinde prososyal davranışlar sergiledikleri söylenebilir.

ABSTRACT Objective: It is known that one of the most important factors determining an individual's behavior is the family. Based on this, the aim of this study is to investigate the relationship between perceived parental attitudes and prosocial and antisocial behavior in young team athletes. **Material and Methods:** The research is a study in relational screening model. A total of 247 young athletes from different sports branches (football, volleyball, basketball, handball) aged 13-17 ($\bar{X}$: 14.11±1.35), 156 male and 91 female, participated in the research. Prosocial and Antisocial Behavior Scale in Sports and Parenting Styles Questionnaire were used as data collection tools. In the analysis of data; in addition to descriptive statistics, Pearson correlation coefficient technique, one-way variance technique and t-test analysis for independent groups were used. **Results:** Prosocial behavior averages of young team athletes towards their opponents and teammates are higher than antisocial behavior averages. In child-rearing attitudes, acceptance/interest sub-dimensions were found to be higher than the average scores of strict supervision/control sub-dimensions. According to the results of the one-way analysis of variance regarding the branch in prosocial and antisocial behaviors, no significant difference was found in terms of sports branches. According to the correlation between child-rearing attitudes and the sub-dimensions of prosocial and antisocial behavior in sports, a significant positive relationship was found between prosocial and father's acceptance/attention, antisocial and mother strict supervision/control, and father strict supervision/control. It was determined that the gender variable had no effect on prosocial and antisocial behaviors in sports. In addition, it was determined that there was an increase in both prosocial and antisocial behavior as age increased. **Conclusion:** It can be said that the children of parents in the acceptance/interest dimension exhibit prosocial behaviors in sports.

Anahtar Kelimeler: Çocuk yetiştirme stilleri;
prososyal-antisosyal davranış; takım sporları

Keywords: Child rearing styles;
prosocial-antisocial behavior; team sports

Correspondence: Selman ORHAN

Aksaray Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Aksaray, Türkiye

E-mail: pskselman@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences.

Received: 28 Apr 2023

Accepted: 20 Jul 2023

Available online: 15 Aug 2023

2146-8885 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Aile, bireyin düşünce, tutum ve davranışlarının oluşturulduğu ve şekillendirildiği en temel kurumlardan biridir. Tüm kültürlerde ailenin böyle bir işleve sahip olması nedeniyle bireyin psikolojik yapısını anlamada aile büyük bir öneme sahiptir.¹ Doğal olarak bir bireyin davranışlarını anlamada algılanan anne baba tutumları veya çocuk yetiştirme stilleri bireyi tanımada bizlere yardımcı olabilir.

Tutum; kişinin kendisine veya çevresindeki herhangi bir olay veya konuya (obje) karşı kişinin bilgi ve deneyimlerine dayanarak oluşturduğu davranışsal, bilişsel ve duygusal bir tepki ön eğilimi olarak tanımlanmıştır.² Çocuk yetiştirme stili ise anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilgili tutum, davranış, inanç ve beklentileri şeklinde tanımlanmıştır. Anne babaların çocuk yetiştirme stilleri çocuğun veya ergenin sosyalleşme ve yetiştirme süreçlerini açıklayan evrensel temel dinamiklerden biri olarak kabul edilmektedir.^{1,3}

Çocuk yetiştirme stilleri konusunda bir çocuğun büyüdüğü aile ortamında sergilenen ebeveynlere ilişkin tutum ve davranışlar dikkate alınarak alt boyutlar temelinde yapılmış çeşitli sınıflamalar bulunmaktadır.⁴ Çocuk yetiştirme stilleri ortak bir kuramsal temele dayandırılmadan ve çeşitli sınıflandırmalar kullanılarak ebeveyn tutumları olarak da değerlendirilmiş ve bu tutumların çocuklar üzerindeki etkileri araştırılmıştır.⁵⁻⁷

Baumrind, batı kültüründe ebeveyn tutumlarına oldukça yeni ve farklı bir bakış açısı getirerek ebeveynlerin çocuk büyütürken sergiledikleri davranış ve tutumları çocuk yetiştirme stilleri şeklinde isimlendirmiştir. Ayrıca Baumrind, ebeveynlerin kendilerine has olan değer ve inançları çocuklarına yönelik aktarırken bu stillerden faydalandığını da belirtmiştir.⁵ Baumrind, anne ve babaların çocuklarına karşı gösterdiği davranış ve tutumları; anne-baba kontrolünün farklı düzeylerini kapsayacak şekilde demokratik, izin verici ve otoriter stil şeklinde tanımlamıştır.⁸ Bu stiller bir çocuğun ebeveyni tarafından yetiştirilmesine ilişkin stillerdir. Demokratik stile sahip anne babalar, çocuklarına karşı sıcak ve ilgilidir. Çocuklarını açık iletişimle duyarlı ve sabırlı bir şekilde dinlerler. Çocuğun kararlara katılımı teşvik edilerek çocuğunda kararlarda görüşleri alınır. Gerekli takdirde ebeveynler kural ve yasakların ge-

rekçelerini çocuklara açıklama yoluna giderler.⁹ Doğal olarak çocuklar kendi kendilerini rahat bir şekilde denetlerler.¹⁰ Çocukların yetiştirme sürecinde izin verici tarzı benimseyen ve uygulayan anne babalar; çocuklarına yönelik olarak ihmale varabilecek şekilde çocuklarını kontrol etmeyerek, özgürlük sağlayabilmektedirler. Anne babalar çocuğun hayatını biçimlendirilmesinde aktif bir rol almazlar.⁹ İzin verici tarza sahip ebeveynler çocuklarının ayrı bir kimlik ve kişiliğe sahip olarak çocukların olgunlaşmaları yönünde ilgi ve sevgi göstermeye yönelik bir davranış ve tutum göstermezler.⁶ Otoriter ebeveyn tutumunda ise çocuğun istek ve psikososyal ihtiyaçları dikkate alınmaz. Anne babaların benimsediği kural ve yasakların, esnek ve yapıcı olmayan bir şekilde çocuğa yönelik olarak uygulanması söz konusudur. Otoriter ebeveyn tutumunda, ergen ve çocuklar anne baba otoritesine boyun eğler. Çünkü ebeveynleri tarafından cezalandırılacaklarını veya dışlanacaklarını bilirler. Bu stilde büyüyen çocuklar, düşünce ve duygularını daha çok bastırırlar ve bunları ifade edecek ortam bulamazlar. Otoriter ebeveyn tutumunda baskı altında yetişen çocuklar korkak, ürkek, aşırı pasif veya vurucu, şiddet içeren saldırgan davranışlar sergileyebilirler.^{3,11} Otoriter ebeveyn tutumunun spor ortamındaki yansımaya örnek verilecek olunursa; çocuk veya ergen maçı kazanamadığı takdirde cezalandırılabilirliğini düşünür. Maç sırasında bu stile sahip anne babalar çocuklarına sportmenlik dışı tavsiyelerde dahi bulanabilirler. Genel olarak değerlendirilecek olunursa bir stilin ya da tutumun tek başına bir davranışa neden olduğunu belirtmek doğru olmaz. Çünkü tutumlar farklı etkenler ile karşılıklı etkileşim hâlinde davranışa yol açabilmektedir.¹

Spor ortamında sergilenen davranışlar dikkate alındığında, prososyal davranışta; karşı rakibi sportmenlik çerçevesinde görerek, rakibe bu şekilde davranabilme ve takım arkadaşlıklarında iş birliğine yönelik davranışlar sergilenmektedir. Fakat spor ortamında her zaman farklı sebeplerden ötürü bu şekilde davranışlar sergilenemeyebilmektedir. Ayrıca spor ortamında sergilenen davranışlar her zaman prososyal davranıştaki gibi yapıcı da olamayabilmektedir. Antisosyal davranışa örnek olarak; rakip oyuncuya müsa-baka içerisinde bilerek faul yapmak, bu konularda hakemi de inandırmaya çalışarak hakeme gereksiz iti-

razlarda bulunmak, rakip seyirciyi tahrik etmeye çalışmak gibi durumlarda sergilenebilmektedir.¹²

Prososyal ve antisosyal davranışlarla ilgili olarak yapılan çalışmalara bakıldığında algılanan antrenör-sporcu ilişkisinin antisosyal davranışta toplam varyansın %45'ini, prososyal davranışta ise %68'ini açıkladığı saptanmıştır.¹³ Sporcuların eğitim durumu ve spor yılı ile prososyal ve antisosyal davranış eğilimleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada cinsiyet, spor branşı ve yaşın prososyal ve antisosyal davranış etkilemediği belirlenmiştir.¹⁴

Bir çocuğun anne babası ile olan ilişkisinin niteliği ve içeriği oldukça önemlidir.¹⁵ Çünkü özellikle antisosyal inanç ve tutumlar bireyin yaşamının ilerleyen yıllarında büyük yaptırımlara neden olabilmektedir.¹⁶ Bu nedenle sporda prososyal ve antisosyal davranışları etkileyebilecek faktörlerden biri olan anne-baba tutumları önemlidir. Çocuğu yetiştiren iyi-kötü, doğru-yanlış kavramlarını öğretmek bir çocuğun ileriki hayatının şekillenmesine yol açabilecek zemini hazırlayanlar anne babalardır. Bu bilgilerden hareketle yapılan araştırma ile algılanan ebeveyn yetiştirme tutumları ile spor ortamındaki prososyal ve antisosyal davranış ilişkisi incelenmiştir. Yapılan araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu araştırma, Helsinki Deklarasyonu 2008 prensiplerine göre yapılmıştır. Araştırma için Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan (tarih: 22 Şubat 2021, no: 2021/01-105) izin alınmıştır. Genç takım sporcularına veri toplama araçları uygulanmadan önce araştırma konusunda izin için sporcuların velilerine, antrenör veya sporcular aracılığıyla öncelikle ulaşılmıştır. İzinler alındıktan sonra araştırma katılımcıları bu çalışmaya gönüllük esasına göre katılmışlardır.

ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMA GRUBU

Yapılan çalışmaya 2019-2020 yılları arasında Aksaray ilindeki aktif olarak lisanslı futbol, voleybol, bas-

ketbol, hentbol branşından toplam 247 genç takım sporcusu ($\bar{X}_{yaş}=14,11\pm 1,35$) katılmıştır. Araştırma grubu için veri toplama araçları uygulanmadan önce Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğünden (Aksaray) izin yazısı alınmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Sporcuların sosyodemografik bilgilerini tespit etmek amacıyla "kişisel bilgi formu", algılanan anne-baba çocuk yetiştirme stillerini belirlemek için "Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ)" kullanılmıştır. Ayrıca spor ortamındaki prososyal ve antisosyal davranışları belirlemek amacıyla ise "Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği (SPADÖ)" kullanılmıştır. Veri toplama araçları, genç takım sporcularına araştırmacılar tarafından kulüp tesislerinde antrenman öncesinde uygulanmıştır.

ÇYTÖ: Bu ölçek, algılanan ebeveyn stillerini değerlendirmektedir.⁵ ÇYTÖ, Sümer ve Güngör tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçeğin, anne ve baba formu aynı sorulardan oluşmakta olup, anne ve babalar için ayrı ayrı cevaplanmaktadır. ÇYTÖ toplam 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki çift sayılardan oluşan sorular kontrol boyutunu, tek sayılardan oluşan sorular ise kabul boyutunu değerlendirmektedir. ÇYTÖ, 4'lü Likert tipinde bir ölçektir. Ayrıca ölçekteki bazı maddeler (11, 13 ve 21.) ters yönde kodlanmaktadır.⁵

SPADÖ: Ölçek spor ortamındaki prososyal ve antisosyal davranışları değerlendirmek amacıyla 2009 yılında geliştirilmiştir.¹² Türkçeye uyarlanması yapılmıştır.¹⁷ Bu ölçek 5'li Likert tipindedir. SPADÖ'deki toplam 7 madde spora ilişkin prososyal davranışlara, 13 madde ise antisosyal davranışlara yöneliktir. SPADÖ, 20 maddeden oluşmaktadır.¹⁷

VERİLERİN ANALİZİ

Verileri analiz etmek için "SPSS 22" (IBM Comp., New York, ABD) paket programından yararlanılmıştır. Verileri analiz etmeden önce verilerin çarpıklık (skewness) basıklık (kurtosis) değerleri kontrol edilmiştir. Daha sonra tanımlayıcı istatistikler, spor branşları değişkeni için tek yönlü varyans analizi, cinsiyet değişkeni için bağımsız grupların analizinde t-testi ve yaş ile prososyal ve antisosyal davranışlar ve anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi değerlendir-

mek için ise Pearson korelasyon katsayısı tekniği kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Genç takım sporcularının ÇYTÖ ile SPADÖ alt boyutlarına yönelik tanımlayıcı istatistikler **Tablo 1**'de gösterilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde; genç takım sporcularının ÇYTÖ ile SPADÖ alt boyutlarından prososyal davranışta $3,63 \pm 0,80$ 'lik, antisosyal davranışta $2,02 \pm 0,74$ 'lük, ÇYTÖ alt boyutlarından anne kabul/ilgide $2,86 \pm 0,29$ 'lük, baba kabul/ilgide $2,80 \pm 0,33$ 'lük, anne sıkı denetim/kontrolde $2,60 \pm 0,46$ 'lik, baba sıkı denetim/kontrolde $2,58 \pm 0,49$ 'lük bir ortalama elde ettikleri görülmüştür.

Genç takım sporcularının prososyal ve antisosyal davranışlarında branşa yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi **Tablo 2**'de gösterilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, genç takım sporcularının prososyal ve antisosyal davranışlarında branşa yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları dikkate alındığında; takım spor branşları arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p > 0,05$).

Genç takım sporcularının ÇYTÖ ile SPADÖ alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik Pearson korelasyon katsayısı tekniği analizi **Tablo 3**'te verilmiştir.

Tablo 3'te ÇYTÖ ile SPADÖ alt boyutları arasındaki Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre; antisosyal ile anne sıkı denetim/kontrol, baba sıkı denetim/kontrol, takım antisosyal, rakip antisosyal (sırasıyla= $0,18^{**}$; $0,21^{**}$; $0,85^{**}$; $0,95^{**}$; $p < 0,01$) arasında

TABLO 1: Genç takım sporcularının ÇYTÖ ile SPADÖ alt boyutlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikleri.

Ölçek	Değişkenler (alt boyutlar)	n	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
ÇYTÖ	Baba kabul/ilgi	247	2,80	0,33	-0,595	1,235
	Anne kabul/ilgi	247	2,86	0,29	-0,169	1,023
	Baba sıkı denetim/kontrol	247	2,58	0,49	-0,001	0,112
	Anne sıkı denetim/kontrol	247	2,60	0,46	0,073	0,072
SPADÖ	Takım antisosyal	247	1,93	0,78	1,039	0,964
	Rakip antisosyal	247	2,07	0,82	0,970	0,574
	Takım prososyal	247	3,88	0,79	-0,592	-0,143
	Rakip prososyal	247	3,28	1,14	-0,348	-0,745
	Antisosyal	247	2,02	0,74	0,996	0,617
	Prososyal	247	3,63	0,80	-0,329	-0,513

ÇYTÖ: Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği; SPADÖ: Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği; SS: Standart sapma.

TABLO 2: Genç takım sporcularının prososyal ve antisosyal davranışlarında branşa yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi.

Alt boyutlar	Branş	n	$\bar{X}$	SS	F	p değeri	Fark (Tukey HSD)
Prososyal	Futbol	55	3,71	0,85	0,352	0,788	0,721
	Basketbol	60	3,56	0,77			
	Hentbol	67	3,61	0,76			
	Voleybol	65	3,63	0,84			
	Toplam	247	3,63	0,80			
Antisosyal	Futbol	55	2,11	0,76	0,507	0,678	0,666
	Basketbol	60	1,96	0,72			
	Hentbol	67	1,97	0,78			
	Voleybol	65	2,03	0,69			
	Toplam	247	2,02	0,74			

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$; SS: Standart sapma.

TABLO 3: Genç takım sporcularının ÇYTÖ ile SPADÖ alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik Pearson korelasyon katsayısı tekniği sonuçları.

Alt boyutlar	Çocuk yetiştirme tutumları				Sporda prososyal ve antisosyal davranış					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Anne kabul/ilgi	1									
2. Baba kabul/ilgi	0,53**	1								
3. Anne sıkı denetim/kontrol	0,23**	0,21**	1							
4. Baba sıkı denetim/kontrol	0,17**	0,25**	0,62**	1						
5. Takım prososyal	0,09	0,07	0,04	0,05	1					
6. Takım antisosyal	-0,01	0,00	0,13*	0,24**	0,14*	1				
7. Rakip antisosyal	0,00	0,02	0,18**	0,16*	0,09	0,65	1			
8. Rakip prososyal	0,11	0,16*	0,03	0,12	0,46**	0,04	-0,07	1		
9. Prososyal	0,12	0,13*	0,04	0,01	0,84**	0,10	0,01	0,87**	1	
10. Antisosyal	-0,00	0,10	0,18**	0,21**	0,12	0,85**	0,95**	-0,03	0,05	1

*p<0,05; **p<0,01; ÇYTÖ: Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği; SPADÖ: Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği.

prososyal ile baba kabul/ilgi, takım prososyal, rakip prososyal (sırasıyla=0,13*; 0,84**; 0,87**; p<0,05) arasında, anlamlı düzeyde ve pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. İlişki katsayısının ise -0,03 ile 0,95 arasında olduğu belirlenmiştir.

Genç takım sporcularının ÇYTÖ ile SPADÖ alt boyutlarının cinsiyet değişkenine ilişkin t-testi analizi **Tablo 4**'te gösterilmiştir.

Tablo 4'te görüleceği üzere, sadece ÇYTÖ baba sıkı denetim/kontrol alt boyutuna (t=2,26; p<0,05) ait puan farklılıklarının anlamlı düzeyde olduğu tespit edilerek, baba sıkı denetim/kontrol alt boyutlarında erkeklerin puan ortalamaları, kızların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer bir ifadeyle erkekler, kızlara göre babayı sıkı denetim/kontrol boyutunda algılamaktadır. Cinsiyet

TABLO 4: Genç takım sporcularının ÇYTÖ ile SPADÖ alt boyutları için cinsiyet değişkenine ilişkin bağımsız gruplar için t-testi analizi sonuçları.

Alt boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t değeri	p değeri
Baba kabul/ilgi	E	156	2,81	0,35	0,431	0,667
	K	91	2,79	0,31		
Anne kabul/ilgi	E	156	2,85	0,32	-0,872	0,384
	K	91	2,89	0,25		
Baba sıkı denetim/kontrol	E	156	2,63	0,51	2,255	0,025*
	K	91	2,49	0,46		
Anne sıkı denetim/kontrol	E	156	2,64	0,46	1,794	0,075
	K	91	2,53	0,46		
Takım antisosyal	E	156	1,95	0,73	0,554	0,580
	K	91	1,89	0,87		
Takım prososyal	E	156	3,84	0,83	-1,271	0,205
	K	91	3,96	0,70		
Rakip antisosyal	E	156	2,12	0,84	1,178	0,240
	K	91	1,99	0,78		
Rakip prososyal	E	156	3,37	1,12	1,583	0,115
	K	91	3,13	1,18		
Antisosyal	E	156	2,05	0,73	1,022	0,308
	K	91	1,95	0,75		
Prososyal	E	156	3,64	0,82	0,303	0,762
	K	91	3,61	0,77		

*p<0,05; ÇYTÖ: Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği; SPADÖ: Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği; SS: Standart sapma.

TABLO 5: Yaş ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki.

Değişkenler	Yaş	Anne kabul/ilgi	Baba kabul/ilgi	Anne sıkı denetim/kontrol	Baba sıkı denetim/kontrol
r değeri	1	-0,194**	-0,174**	-0,131*	-0,058
p değeri		0,002	0,006	0,040	0,364
n	247	247	247	247	247

*p<0,05; **p<0,01.

TABLO 6: Yaş ile prososyal ve antisosyal davranış arasındaki ilişki.

Değişkenler	Yaş	Prososyal	Antisosyal
r değeri	1	0,162*	0,191**
p değeri		0,011	0,003
n	247	247	247

*p<0,05; **p<0,01.

değişkeninin sporda prososyal, antisosyal davranışlar üzerinde anlamlılığı saptanmamıştır (p>0,05).

Genç takım sporcularının yaşları ile ÇYTÖ ve SPADÖ alt boyutları arasındaki ilişki Pearson korelasyon kat sayısı tekniğiyle değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları **Tablo 5** ve **Tablo 6**'da gösterilmiştir.

Tablo 5'te görüleceği üzere, yaş ile anne kabul/ilgi (p<0,01), baba kabul/ilgi (p<0,01) ve anne sıkı denetim/kontrol (p<0,05) arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Yaş ile baba sıkı denetim/kontrol arasında anlamlılık tespit edilmemiştir (p>0,05).

Tablo 6'ya göre yaş ile prososyal (p<0,05) ve antisosyal (p<0,01) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki saptanmıştır.

TARTIŞMA

Yapılan araştırma ile genç takım sporcularının algıladığı çocuk yetiştirme tutumları ile sporda prososyal ve antisosyal davranış ilişkisi incelenmiştir. Literatüre bakıldığında; genç futbolcuların bu çalışmadaki gibi prososyal davranış puanlarının yüksek, antisosyal davranış puanlarının ise düşük olduğu saptanmıştır.¹⁸ Çocuk yetiştirme tutumlarında da literatürle benzer şekilde anne-baba kabul/ilgi alt boyutlarının, sıkı denetim/kontrol ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.⁵ Genç

sporcularda prososyal ve anne-baba kabul ilgi alt boyutlarının yüksek olması; aile ortamının sağlıklı olarak değerlendirilebileceği prososyalde ise sporun barış, kardeşlik, dostluk, beceri gelişimi, takımdaşlık kavramlarının doğru algılandığı ve bu yönde davranışların sergilenmesinin bir göstergesi olarak açıklanabilir. Ayrıca prososyal ve antisosyal davranışın ardından ne gibi bir sonuçla karşılaşılacağına defalarca tecrübe edilmiş olması da genç sporcularda bu sonuçların çıkmasının nedeni olarak açıklanabilir.¹⁸

Araştırmada branş değişkeni dikkate alındığında spor branşları açısından prososyal ve antisosyal davranışlarda literatürle benzer şekilde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.^{14,19} Prososyal ve antisosyal davranışlarda; branşlar arası farklılık olmamasının nedeni genç takım sporcularının spora katılım motivasyonlarından kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Çünkü literatürde, ergen futbolcu kızların spora katılım motivasyonlarının araştırılması amacıyla yapılan çalışmada; beceri gelişimi, takım üyeliği/ruhu ve hareket/aktif olmanın daha ön planda olduğu belirlenmiştir.²⁰ Bir başka araştırmada ise spora katılım motivasyonunda kızlarda en önemli faktörün; "hareket/aktif olma" erkeklerde ise "takım üyeliği/ruhu" olduğu tespit edilmiştir.²¹ Bu araştırmalar dikkate alınarak, genç takım sporcularının spora katılım motivasyonunda "hareket/aktif olma, beceri gelişimi ve takım üyeliği/ruhu" önemli bir faktör olduğundan hem prososyal hem de antisosyal davranışlarda hentbol, voleybol, futbol, basketbol branşları arasında anlamlı farklılığın olmaması beklendiği bir araştırma bulgusu olarak yorumlanmıştır.²² Fakat bu sonuçların aksine yapılan başka bir araştırmada, yüksek antisosyal davranışta birinci sırada futbol, ikinci sırada ise basketbol branşının yer aldığı belirlenmiştir.²³ Araştırmalar arasındaki sonuç farklılıklarının örnek-

lemlerin özelliklerinden kaynaklanarak olağan olabileceği düşünülmüştür.

Araştırmada prososyal ile baba kabul/ilgi arasında, antisosyal ile anne sıkı denetim/kontrol, baba sıkı denetim/kontrol arasında anlamlı düzeyde ve pozitif yönde ilişki bulgusunu destekler şekilde; anne babasının çocuk yetiştirmesinde demokratik tutum algılayan ailede yetişen çocukların antisosyal inanç ve tutum puanlarının, otoriter ve serbest tutum algılayan çocukların ortalamalarından daha düşük olduğu saptanmıştır.¹⁶ Anne-babanın çocuğa davranış şekli prososyal kadar antisosyal davranışta önemlidir. Örneğin ebeveyni otoriter ve ilgisiz tutuma sahip olan ergenlerin saldırganlık eğiliminin yüksek, ebeveyni demokratik tutuma sahip ergenlerin ise saldırganlık eğiliminin düşük olduğu görülmüştür.²⁴ Hâliyle ebeveyn tutumları ile prososyal ve antisosyal davranışlar arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

Araştırmadaki bir başka bulguda; erkeklerin, kızlara göre babayı sıkı denetim/kontrol boyutunda algıladığı saptanmıştır. Bu bulguya benzer olarak yapılan araştırma da erkek ergenlerin ebeveyn tutumlarını hem demokratik hem otoriter hem de ilgisiz olarak algılamalarının kız öğrencilere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.^{24,25} Bu durum, erkek ergenlerin geleneksel Türk aile yapısına ilişkin özelliklerden dolayı kaynaklanabilir. Çünkü ebeveyn tutumları nasıl olursa olsun ailenin odak noktasındaki erkek çocuklar, demokratik ve otoriter ebeveyn tutumlarını kız ergenlere göre daha fazla algılamış olabilirler. Erkek ergenler geleneksel Türk aile yapısı içerisinde ailesinin kendisine ilgisini az bularak, ailesini ilgisiz olarak algılamış olabilirler. Ayrıca bu çalışmada, cinsiyet değişkeninin sporda prososyal, antisosyal davranışlar üzerinde farklılık oluşturmadığı literatürle de benzerlik göstermektedir.^{14,26} Fakat bu sonuçlardan farklı olarak kadınların erkeklerden daha fazla prososyal davranış sergilediği de saptanmıştır.^{19,27} Hatta erkek sporcuların kadın sporculardan daha fazla antisosyal davranışlar sergilediği de saptanmıştır.^{12,28,29} Bu sonuç farklılıklarının araştırmaların örneklemelerinin özelliklerinin kaynaklı olabileceği düşünülmüştür. Hâliyle sporda prososyal, antisosyal davranışlar üzerinde cinsiyet değişkeninin hem etkili hem de etkisinin olmadığı söylenebilir.

Araştırmada yaş arttıkça genç sporcular tarafından anne kabul/ilgi ile baba kabul/ilgi ve anne sıkı denetim/kontrolün azaldığı saptanmıştır. Bu bulguyu destekler şekilde ergenler düşük yaşlarda anne ve babalarını daha destekleyici ebeveynler olarak algılamaktadırlar.²⁵ Araştırmada yaş ile baba sıkı denetim/kontrol arasında ise anlamlılık tespit edilmiştir. Ayrıca bu araştırmada literatürle benzer şekilde yaş ile prososyal ve antisosyal arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.¹³ Fakat bu bulgudan farklı olarak genç futbolcuların yaşları arttıkça antisosyal davranışlarının azaldığı, prososyal davranışların ise arttığı da saptanmıştır.³⁰ Ayrıca bir başka araştırmada ise prososyal ve antisosyal davranış ile yaş arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.¹⁴ İlgili literatür kapsamında; sporda prososyal ve antisosyal davranışların yaş faktöründen farklı yönde etkilenebildiği açıkça söylenebilir. Bu bulgu farklılıklarının araştırma yapılan katılımcı, ölçek, branş vb. değişkenlerden kaynaklanarak olağan olabileceği düşünülmüştür.

Genel olarak bakıldığında; prososyal ve antisosyal davranışlarda birçok faktörün etkili olduğu söylenebilir. Örneğin prososyal davranışların gelişiminde, bireyin sosyoekonomik düzeyi, yaşı, cinsiyeti, uygun arkadaş, ebeveyn tutumları, ebeveyni ile ilişkisi, ebeveyn modeli, sosyal destek algısı, benlik algısı ve destekleyici antrenör-sporcu ilişkisi gibi değişkenlerin rol oynayabildiği tespit edilmiştir.^{23,31,32}

SONUÇ

Yapılan araştırma ile sporda prososyal davranışların antisosyal davranışlara göre fazla olduğu, çocuk yetiştirme tutumlarında ise anne-baba kabul/ilginin anne-baba sıkı denetim/kontrolden yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Prososyal ve antisosyal davranışlarda takım sporu branşları arasında farklılık olmadığı, kabul-ilgi ile prososyal, sıkı denetim/kontrol ile antisosyal davranış arasında ilişki olduğu gözlenmiştir. Erkekler, kızlara göre babayı sıkı denetim/kontrol boyutunda algıladığı ve cinsiyet değişkeninin sporda prososyal, antisosyal davranışlar üzerinde etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Yaş arttıkça genç sporcular tarafından anne kabul/ilgi ile baba kabul/ilgi ve anne sıkı denetim/kontrolün azal-

dığı şekilde algılamaların olduğu saptanmıştır. Yaş arttıkça hem prososyal hem de antisosyal davranışta artma olduğu belirlenmiştir. Araştırma ile genç sporcuların gelişimindeki ebeveyn tutumlarının spor alanına da yansımalarının olduğu sonucuna varılmıştır. Çünkü kalıtım, anne baba ilişkileri, tutumları, arkadaş çevresi vb. tarafından etkilenerek, kişiliği şekillenen çocuk veya ergen aslında ister amatör isterse profesyonel spor ortamına girdiği zaman sporun aile ortamından farklı atmosferinde bile ailede edindiği alışkanlık, tutum, değer, inanç ya da davranışlarla sportif anlamda karar vererek performans sergileyebilmektedir. Hâliyle sporda prososyal ve antisosyal davranışlarda aile tutumlarının önemli olduğu sonucuna varılmıştır. İleriki farklı araştırmalarda antrenör-sporcu ilişkisi, ebeveyn, antrenör güdusel iklimin prososyal ve antisosyal davranışlar ile ilişkisine yönelik amatör veya profesyonel spor branşlarında araştırmalar yapılabilmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Selman Orhan; **Tasarım:** Selman Orhan, Mustafa Kayihan Erbaş; **Denetleme/Danışmanlık:** Selman Orhan, Mustafa Kayihan Erbaş; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Selman Orhan, Leman Elmas, Ali Rıza Atıcı; **Analiz ve/veya Yorum:** Selman Orhan; **Kaynak Taraması:** Selman Orhan, Mustafa Karahan; **Makalenin Yazımı:** Selman Orhan; **Eleştirel İnceleme:** Mustafa Kayihan Erbaş; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Selman Orhan.

KAYNAKLAR

1. Kağıtçıbaşı Ç. Kültürel Psikoloji: Kültür Kavramında İnsan ve Aile. 1. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık; 1998.
2. Baysal AC, Tekarslan E. Davranış Bilimleri. 2. Baskı. İstanbul: Avcıol Basım Yayıncılık; 1981.
3. Çağdaş A. Anne-Baba-Çocuk İletişimi. 1. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2002.
4. Bircan S, Erden G. Madde bağımlılığı: aile ile ilgili olası risk faktörleri, algılanan ebeveyn kabul-reddi ve çocuk yetiştirme stilleri [Substance abuse: the family related risk factors, perceived parental acceptance-rejection and parenting styles]. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derg. 2011;18(3). [Link]
5. Sümer N, Güngör D. Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi [The effect of parenting styles on attachment styles, self-evaluations and close relationships]. Türk Psikol Derg. 1999;14(44):35-58. [Link]
6. Tunç A, Tezer E. Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişki [The relationship between parenting styles and self-esteem]. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derg. 2006;3(25):37-44. [Link]
7. Oğuz F, Özçelik ADÖ. Ergenlerde algılanan anne baba tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi [An analysis of the relationship between perceived parental attitude and substance abuse in adolescents]. Uluslararası Sos Araştırmalar Derg. 2018;11(58):535-43. [Crossref]
8. Baumrind D. Effects of authoritative parental control on child behavior. Child Dev. 1966;37(4):887-907. [Crossref]
9. Baumrind D. Current patterns of parental authority. Dev Psychol. 1971;4(1):1-10. [Crossref]
10. Yavuzer H. Ana-Baba ve Çocuk. 20. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2009.
11. Kulaksızoğlu A. Ergenlik Psikolojisi. 1. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2020.
12. Kavussanu M, Boardley ID. The prosocial and antisocial behavior in sport scale. J Sport Exerc Psychol. 2009;31(1):97-117. [Crossref] [PubMed]
13. Orhan S, Salman MN. Genç futbolcularda antrenör-sporcu ilişkisinin ahlaki karar alma tutumları ile prososyal ve antisosyal davranışlarla ilişkisi [The relationship of the coach-athlete relationship with the moral decision-making attitudes and prosocial and antisocial behaviors in young football players]. Sport Bakış Spor ve Eğitim Bilim Derg. 2021;8(3):334-55. [Crossref]
14. Şahinler Y. Takım sporcularının prososyal ve antisosyal davranış eğilimlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi [Investigation of prosocial and antisocial behavior tendencies of team athletes according to different variables]. Res Sport Educ Sci. 2022;24(2):37-40. [Link]
15. Eri E. Futbol altyapı sporcularında algılanan ebeveyn tutumları ile başarı motivasyonu arasındaki ilişkinin incelenmesi [Investigation of relationship between perceived parental attitudes and success motivation in young football players]. Eurasian Res Sport Sci. 2018;3(2):80-92. [Crossref]
16. Certel Z, Bahadır Z, Varol SR, Saracaloğlu AS. Ortaokul öğrencilerinin antisosyal inanç ve tutumları üzerine bir araştırma [A research on antisocial beliefs and attitudes of students of secondary school]. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilim Derg. 2014;5(2):30-42. [Link]
17. Balçıkkanlı GS. The Turkish adaptation of the prosocial and antisocial behavior in sport scale. Int J Humanit Soc Sci. 2013;3(13):271-6. [Link]
18. Alemdağ S. Genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının incelenmesi [Investigation of prosocial and antisocial behaviors of young football players]. Spor ve Performans Araştırmaları Derg. 2018;9(2):102-9. [Crossref]
19. Román PÁL, Castillo RM Del, Sanchez JS, Montilla JAP. Analysis of the influence of sports practice on prosocial and antisocial behaviour in a contemporary Spanish adolescent population. Int J Sport Psychol. 2023;54:16-31. [Link]

20. Şirin EF. Futbolcu kızların (12-15 yaş) spora katılım motivasyonlarının belirlenmesi [Determination of participation motivation in young female soccer players (12-15 years old)]. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilim Derg. 2008;6(1):1-7. [[Crossref](#)]
21. İlhan L, Gencer E. Liselerarası badminton müsabakalarına katılan sporcu-öğrencilerin spora katılım motivasyonlarının belirlenmesi [Determination of participation motivation of high school athlete-students that participated in badminton competition]. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Derg. 2017;18(1-4):1-6. [[Link](#)]
22. Kaman MB, Gündüz N, Gevat C. Tenis sporcularının spora katılım motivasyonlarının incelenmesi [Research on the motivation of tennis players for participating in sports]. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilim Derg. 2017;15(2):65-72. [[Crossref](#)]
23. Rutten EA, Schuengel C, Dirks E, Stams GJJM, Biesta GJJ. Predictors of antisocial and prosocial behavior in an adolescent sports context. Soc Dev. 2011;20(2):294-315. [[Crossref](#)]
24. Yıldız E, Erci B. Anne baba tutumları ile adolesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi [The investigation of relation between parental behavior and adolescence aggressiveness behavior]. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilim Enstitüsü Derg. 2013;1(3):6-11. [[Link](#)]
25. Yükü ŞB, Tok Al, Güngör I, Uslu E, Taştekin E, Demircioğlu H. Ön ergenlik döneminde sosyal duygusal öğrenme becerileri, akran algıları ve ebeveyn tutum algılarının incelenmesi [Investigation of social emotional learning skills, peer perception and parent attitude perception in preadolescence]. Sos Bilim Derg. 2021;8(53):431-51. [[Crossref](#)]
26. Balçıkanlı GS, Yıldırım İ. Elit salon hokeyi oyuncularında empatik beceri ile prososyal davranışlar arasındaki ilişki [Relationship between empathic skills of field hockey players and their prosocial behaviors]. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Derg. 2018;23(1):1-8. [[Link](#)]
27. Sage L, Kavussanu M. Multiple goal orientations as predictors of moral behavior in youth soccer. Sport Psychol. 2007;21(4):417-37. [[Crossref](#)]
28. Stanger N, Kavussanu M, Boardley ID, Ring C. The influence of moral disengagement and negative emotion on antisocial sport behavior. Sport Exerc Perform Psychol. 2013;2(2):117-29. [[Crossref](#)]
29. Micai M, Kavussanu M, Ring C. Executive function is associated with antisocial behavior and aggression in athletes. J Sport Exerc Psychol. 2015;37(5):469-76. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
30. Alemdağ C. Saldırganlıkta prososyal ve antisosyal davranışların rolü [The role of prosocial and antisocial behaviors in aggression]. Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Derg. 2019;21(3):107-16. [[Link](#)]
31. Knafo A, Plomin R. Prosocial behavior from early to middle childhood: genetic and environmental influences on stability and change. Dev Psychol. 2006;42(5):771-86. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
32. Ağır M. Sınıf içi sosyal uyum davranışlarına yönelik, prososyal davranışların kazanımına ilişkin grup rehberliği örneği [Acquisition of prosocial behaviors for social adjustment in classroom: group guidance example]. Hacettepe Sosyal Bilimler Derg. 2017;(18):2147-3390. [[Link](#)]